

“KARANLIK, BU RESİMDEKİ
SON DÜNYEVİ IŞIĞI DA ALDI...”

STEFAN

ZWEIG

HAYATIN
MUCİZELERİ

10. BASKI
Çeviri: ESEN TEZEL

♥ can
modern

STEFAN ZWEIG
HAYATIN
MUCİZELERİ

Can Modern

Hayatın Mucizeleri, Stefan Zweig

Almanca aslından çeviren: Esen Tezel

Bu kitapta Stefan Zweig'in "Die Wunder des Lebens", "Die Liebe der Erika Ewald", "Der Zwang", "Die unsichtbare Sammlung", "Die spät bezahlte Schuld" ve "Wondrak" adlı öyküleri bir araya getirilmiştir.

© 2011, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2011

10. basım: Şubat 2020, İstanbul

Bu kitabın 10. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Editör: Aysel Bora

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-2664-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750726644

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

STEFAN ZWEIG
HAYATIN
MUCİZELERİ

ÖYKÜ

Almanca aslından çeviren

Esen Tezel

♥can

Stefan Zweig'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Dünün Dünyası, 1985

Amok Koşucusu, 1990

Yarının Tarihi, 1991

Lyon'da Düğün, 1992

İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar,
1995

Joseph Fouché, 1996

Günlükler, 1997

Satranç, 1997

Değişim Rüzgârı, 1998

Amerigo, 2005

Marie Antoinette, 2006

Sabırsız Yürek, 2006

Rotterdamlı Erasmus, 2008

Balzac, 2009

Macellan, 2010

Montaigne, 2012

*Vicdan Zorbalığı Karşı ya da
Castellio Calvin'e*, 2014

*Üç Usta: Balzac, Dickens,
Dostoyevski*, 2015

Mary Stuart, 2016

*Şeytanla Savaş: Hölderlin, Kleist,
Nietzsche*, 2017

*Kendi Hayatını Yazan Üç Yazar:
Casanova, Stendhal, Tolstoyt*, 2017

*Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu - Bir
Kadının Hayatından 24 Saat*, 2017

O muydu?, 2018

Bir Kalbin Çöküşü, 2018

Olağanüstü Bir Gece, 2019

Émile Verhaeren, 2019

STEFAN ZWEIG, 1881 yılında Viyana'da doğdu. Babası varlıklı bir sanayiciydi. Avusturya, Fransa ve Almanya'da öğrenim gördü. Savaş karşıtı kişiliğiyle dikkat çekti. 1919-1934 yılları arasında Salzburg'da yaşadı, Nazilerin baskısı yüzünden Salzburg'u terk etmek zorunda kaldı. 1938'de İngiltere'ye, 1939'da New York'a gitti, birkaç ay sonra da Brezilya'ya yerleşti. Önceleri Verlaine, Baudelaire ve Verhaeren çevirileriyle tanındı, ilk şiirlerini ise 1901 yılında yayımladı. Çok sayıda deneme, öykü, uzun öykünün yanı sıra büyük bir ustalıkla kaleme aldığı yaşamöyküleriyle de ünlüdür. Psikolojiye ve Freud'un öğretisine duyduğu yoğun ilgi, Zweig'in derin karakter incelemelerinde ifade bulur. Özellikle tarihsel karakterler üzerinde yazdığı yorumlar ve yaşamöyküleri, psikolojik çözümler bakımından son derece zengindir. Zweig, Avrupa'nın içine düştüğü siyasi duruma dayanamayarak 1942 yılında Brezilya'da karısıyla birlikte intihar etti.

ESEN TEZEL, 1978'de İstanbul'da doğdu. Alman Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nü bitirdi. Franz Kafka, Stefan Zweig, Thomas Mann, Emine Sevgi Özdamar, Cees Nooteboom gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. Halen serbest editör ve çevirmen olarak çalışmaktadır.

İçindekiler

Hayatın Mucizeleri	11
Erika Ewald'ın Aşkı	89
Mecburiyet	141
Görülmeyen Koleksiyon	187
Geç Ödenen Borç	205
Wondrak	235

HAYATIN MUCİZELERİ

Sevgili dostum
Hans Müller'e

Gri bir sis tabakası Anvers'in üzerine çökmüş ve şehri kalın ve sımsıkı örtüsüne sarmıştı. Evler ince bir dumanın içinde kayboluyor, sokaklar bilinmezliğe doğru uzanıyordu; fakat üzerlerinde, adeta Tanrı kelamı gibi bulutlardan gelen bir uğultu ve vınlama vardı, çünkü çanları boğuk bir sesle inleyen ve yalvaran kilise kuleleri, tıpkı kırlar gibi şehri de kaplayan ve uzaktaki limanda okyanusun alçak sesle gürleyen hırçın kabarışlarını sarıp sarmalayan bu engin ve vahşi sis denizinde görünmez hale gelmişti. Şurada burada ölgün bir ışık huzmesi ıslak dumanlarla boğuşarak parlak bir tabelayı aydınlatmaya çalışıyor ama yalnızca kaskatı olmuş gırtlaklardan çıkan belli belirsiz sesler ve kahkahalar soğuktan donanların ve havadan ötürü keyfi kaçanların toplandıkları meyhaneleri ele veriyordu. Ara sokaklar bomboştu ve geçip giden tipler de, siste hızla kaybolan çizgilere benziyordu. Bu pazar sabahı, kasvetli ve can sıkıcıydı.

Yalnızca çanlar aralıksız çalıyor, çalıyor; sanki haykırışlarını sisin boğacağından endişeliydiler. Çünkü ayine

çok az kişi gelmişti. Memlekete tuhaf bir kâfirlik ayak basmıştı ve dine tamamen sırt çevirmeyenler bile Tanrı'ya hizmette daha gevşek ve isteksizdiler; dolayısıyla sabah ortaya çıkan bir sis bulutu birçok kişiyi ibadet görevinden uzaklaştırmaya yetmişti. Tespihlerini aralıksız şıkırdatan buruş buruş yaşlı kadınlar, gösterişsiz pazar giysileri içindeki yoksul insanlar, kilisenin derin, karanlık sahanında kaybolmuşçasına duruyorlar, bu karanlığın içinde sunak ve şapellerin parıldayan altınlarıyla göz alıcı papaz entarisi, hafif ve yumuşak bir alev gibi ışıltıyordu. Sis, yüksek duvarlardan içeri sızmış gibiydi; çünkü buraya da terk edilmiş, garip kalmış sokakların hüznü-dondurucu havası hâkimdi. Ayrıca sabah vaazı da soğuk, keskin, güneşsizdi: Protestanları hedef alıyordu ve içinde nefretle derin bir kudret bilincinin bulunduğu şiddetli bir öfkeyle doluydu, çünkü görünüşe bakılırsa ılımlılık devri kapanmış ve ruhban sınıfına İspanya'dan, yeni kralın takdire şayan bir katılıkla kilisenin eserine hizmet edeceği yönünde müjdeli bir haber gelmişti. Dolayısıyla kıyamet gününü tasvir eden tehditlerle, gelecek dönemle ilgili karanlık uyarılar birleşiyordu; dinleyenlerin sayısı çok olsa bu sözler belki mırıltıların yükseldiği sandalyeler arasında dalgalanarak yayılırdı ama şimdi, insanın tüylerini diken diken eden ıslak ve soğuk havada donmuşçasına karanlık boşlukta çınlayarak, kof bir biçimde yere düşüyordu.

Vaaz sırasında iki adam hızla ana kapıdan içeri girdi; üstlerini saran, yakası kalkık paltoları ve yüzlerini iyice örten saçları nedeniyle ilk anda tanınmayacak durumdaydılar. Daha uzun boylu olan ani bir hamleyle paltosunu çıkardı: huzurlu, kentli hatlarına zengin tüccar kılığının gayet iyi uyduğu, temiz ama sıra dışı sayılamayacak bir yüz. Diğeri, çok aykırı bir giyimi olmasa da daha tuhaf biriydi: Yumuşak ve sakin hareketleriyle biraz iri kemikli,

çiftçi havalı ama aşağı dökülen ak saçlarının ağırlığının bir Protestan'ın yumuşak başlılığını verdiği iyilik dolu yüzü uyumluydu. Kısa bir süre dua ettiler. Sonra da tüccar olan, yanındaki kendinden daha yaşlı arkadaşına işaret ederek kendisini takip etmesini istedi ve rutubetli salon- da mumlar huzursuzca titrediği ve renkli pencere camla- rının ardındaki ağır bulut hâlâ alçalmak istemediği için neredeyse tamamen karanlık olan yan sahına doğru usul usul, dikkatli adımlarla yürüdüler. Tüccar, içinde daha çok orali ailelerin hayrat ve adaklarının bulunduğu küçük yan şapellerden birinin önünde durdu ve eliyle küçük su- naklardan birini göstererek kısaca "İşte burada," dedi.

Diğeri yaklaştı ve alacakaranlıkta daha iyi görebil- mek için elini gözüne siper etti. Sunak kanatlarından bi- rinin üzerinde açık renklerde bir resim vardı; karanlıkta renk tonları daha da yumuşak ve hafif görünüyordu ve ressamın bakışını anında esir almıştı. Bu, kalbine kılıç saplanmış bir Meryem Ana tasviriydi; acısına ve hüznü- ne rağmen son derece sakin ve huzur dolu bir resimdi. Meryem'in yüzünde garip bir sevimlilik vardı; İsa'nın annesi gibi değil de, oyunbaz tasasızlığının gülyüzlü çekiciliğini acı verici sessiz bir düşüncenin alıp götürdü- ğü, hayalperest ve cıvıl cıvıl bir bakire gibiydi daha çok. Aşağıya dökülen gür siyah saçları, kırmızı dudakların morarmış bir yara izi gibi durduğu ince, solgun ama par- lak yüzü yumuşak bir biçimde, sımsıkı sarmıştı. Yüz hat- ları şaşılacak derecede inceydi ve bazı çizgiler, mesela kaşların ince ve keskin kavisi bu zarif çehreye neredeyse arzu uyandıran bir ışık ve narin bir güzellik katıyor, koyu renk gözler dalgın dalgın, sanki inatçı bir acı yüzünden uzaklaştırıldığı çok daha renkli ve daha tatlı bir başka dünyanın hayalini kuruyordu. Eller uysalca, huşu içinde kavuşturulmuştu ve göğüs, üzerinde boydan boya kana- yan bir yara açan kılıcın soğuk teması yüzünden hâlâ ha-

fif bir korkuyla titriyor gibiydi. Bütün bunlar, Meryem Ana'nın başını altın rengi bir haleyle çevreleyen mucizevi bir parlıtya bürünmüş ve Bakire'nin kalbi bile fıskıran sıcak kan gibi değil, güneşin içeri girdiği kilise camlarından vuran renkli ışığın aydınlattığı kutsal kâsenin ışığı gibi kızarmıştı. Ardından, içeri dolan karanlık bu resimdeki son dünyevi ışığı da aldı; artık bu tatlı genç kız başının üzerindeki kutsal ışık, gerçek bir nurlanma pırıltısı kadar canlı bir kızılıkla yanıyordu.

Ressam, derin ve hayranlık dolu dalgınlığından neredeyse sert bir hareketle uyandı.

“Bunu yapan bizimkilerden biri değil.”

Tüccar, başını evet anlamında salladı.

“İtalyan'dı. Genç bir ressam. Fakat bunun bir hikâyesi var. Size başından başlayarak anlatacağım ve bildiğiniz gibi, son taşı siz yerine koyacaksınız. Fakat bakın... Vaaz bitti; her ne kadar zahmetimize ve ortak çalışmamıza değer bir mekân olsa da hikâyeler için kendimize kiliseden başka bir yer bulalım. Hadi gidelim!”

Ressam, puslu karanlık dağılıp açıldıkça ve pencereler buğuyla gitgide daha altınsı bir renge büründükçe, yavaş yavaş aydınlanıyormuş gibi görünen resme arkasını dönmeden önce birkaç saniye tereddüt etti. Neredeyse öyle bir hisse kapılmıştı ki, geride kalıp huşu içinde resme bakmaya devam etse, bu çocuksu dudakların yumuşak-dokunaklı kıvrımı bir gülümseyişte kaybolacak ve kendisine yeni bir sevimlilik gösterecekti. Fakat yanındaki adam dışarı çıkmak üzereydi, dolayısıyla onu kapıda yakalayabilmek için kendisi de adımlarını hızlandırmak zorunda kaldı. Geldikleri gibi birlikte kiliseden çıktılar.

İlkbahar öncesindeki o sabah şehrin sırtına geçirdiği ağır sis mantosu, dantel bir elbise gibi tepesi sivri çatılara takılan soluk, gümüşümsü bir tüle dönüşmüştü. Dar kaldırım taşı tıpkı çelik gibi nefes alıp vererek ıslak ıslak

parlıyordu ve güneşin ilk göz kırpışları altınsı renkleriyle bu parlaklığın içinde yansımaya başlamıştı. İki adamın yolu daracık, dolambaçlı sokaklardan geçerek tüccarın oturduğu aydınlık limana uzanıyordu. Düşüncelerin ve anıların arasında kaybolmuş, ağır ağır yürürlerken, tüccarın hikâyesi onları hedefe, dalgın adımlarınıninkinin aksine, çok daha hızlı götürüyordu.

“Size daha önce,” diye başladı tüccar, “gençlik yıllarımda Venedik’te bulunduğumdan söz etmişim. Ve sizi uzun süre tereddütte bırakmamak için hemen belirttim, bunu pek de Hıristiyanlıkla bağlantılı sebeplerle yapmadım. Babamın ticarethanesini idare etmek yerine bütün günü meyhanelerde keyif çatan gençlerle geçiriyor, içiyor, oyun oynuyor, diğerleri gibi ben de bazı edepsiz şarkıları ve okkalı küfürleri masanın üzerinden patlatmayı biliyordum. Eve dönmeyi düşünmüyordum. Hayat benim için kolaydı; evden yazdığı ısrarlı ve tehditkâr mektuplarda babam da aynısını söylüyordu: Beni tanıyanlar vardı ve bu sefil hayatın beni yutacağı konusunda onu uyarılmışlardı. Sadece gülüyordum, bazen sinir içinde gülüyordum: Şu koyu, tatlı şaraptan aldığım acele bir yudum bütün gamımı alıyor, bunu o yapmazsa bir fahişenin öpücüğü yapıyordu. Mektupları derhal yırtıp iki parçaya ayırıyordum: Berbat bir sarhoşluğa kapılmışım ve buradan bir daha asla kurtulamayacağımı düşünüyordum. Fakat bir akşam hepsinden kurtuldum. Çok garipti ve bugün bile zaman zaman, o gece açıkça bir mucizenin bana yol gösterdiğini hissedirim. Meyhanemde oturuyordum; o dumanaltı hali ve içkici arkadaşlarımla o mekân bugün hâlâ gözümün önünde. Yanımızda fahişeler de vardı ve bir tanesi çok güzeldi; o fırtınalı ve son derece ürkütücü geceden daha çok eğlendiğimiz herhalde nadirdir. Birden, tam müstehcen bir hikâye üzerine kahkahalar patlamışken, uşağım içeri girdi ve ulağın Flandre’den getirdiği bir

mektubu bana uzattı. Çok kızmıştım, çünkü babamın mektuplarını görmek hoşuma gitmiyordu; bunlar bana sürekli görevimi ve dinî vecibelerimi, yani benim çoktan şarapta boğmuş olduğum iki şeyi hatırlatıyordu. Tam mektubu alırken arkadaşlarımdan biri atıldı; yakışıklı bir delikanlıydı, becerikliydi ve her türlü binicilik sanatında ustaydı. ‘Bırak şu uğursuz sözleri! Sana ne bundan!’ diye bağırды ve mektubu havaya fırlattı, hızla kılıcını çekti ve aşağı düşen mektuba ustalıkla vurarak onu duvara öyle bir çarptı ki, kılıcın mavi, kaygan namlusu titredi. Arkadaşım kılıcı özenle kınına soktu; kapalı mektup onun tarafında duruyordu. ‘İşte yarasa yapıştı kaldı,’ dedi gülererek. Diğerleri el çırpıldılar, fahişeler neşeye onun üzerine atıldılar, onun şerefine kadehler kaldırıldı. Ben de gülüyor, içiyor, mektubu ve babamı, Tanrı’yı ve kendimi unutmamı sağlayacak müthiş bir neşeye kapılmaya gayret ediyordum. Hep birlikte çıkıp neşemizi çılgınlığa çevirecek başka bir meyhaneye giderken artık mektubu düşünmüyordum. Hiç olmadığım kadar sarhoştum ve kızlardan biri, günah kadar güzeldi.”

Tüccar yürümeye devam ederken elinde olmadan birden durdu ve eliyle birkaç kez alnını sıvazladı; adeta hoşuna gitmeyen bir görüntüyü kafasından silip atmaya ister gibiydi. Ressam bunun üzücü bir hatıra olduğunu hemen anladı ve ona bakmak yerine sahte bir merakla gözlerini şişkin yelkenleriyle ikisinin yavaş yavaş rengârenk karmaşasına vardıkları limana hızla yanaşan bir kal-yona dikti. Sessizlik uzun sürmedi ve anlatıcı aceleyle devam etti:

“Bu iş nasıl oldu tahmin edersiniz. Ben genç ve şaşkıncım, o ise edepsiz ve güzel. Birlikte çıktık; içim enerji ve arzuyla doluydu. Fakat tuhaf bir şey oldu. Onun şehvetli kollarında yatıp dudaklarını dudaklarıma bastırırken, bu yumuşaklık içimde beni karşılık vermeye itecek

vahşi bir zevk uyandırmak yerine, dudakları bana tuhaf bir biçimde baba evimdeki şefkat dolu iyi geceler öpücüklerini anımsattı. O fahişenin kollarında yatarken, garip ve inanılmaz bir biçimde birden aklıma babamın buruşturulmuş, örselenmiş, okunmamış mektubu geldi ve arkadaşımın o mektuba vuruşunu kanayan göğsümde hissederek gibi oldum. Yerimden fırladım; o kadar ani kalkmıştım ve rengim o kadar solgundu ki, fahişe ürkmüş bakışlarla neyim olduğunu sordu. Fakat ben ahmakça korkumdan utanmıştım, yatağında yatıp güzelliğinin tadını çıkardığım ve tek bir anın bu ahmakça düşüncesini açık etmek istemediğim bu yabancı kadından da öyle. O dakika bütün hayatım değişti ve o zaman olduğu gibi şimdi de bunun ancak Tanrı'nın hikmetiyle mümkün olabildiğini hissediyorum. Kadının parasını verdim, gönülsüzce aldı, çünkü onu küçük göreceğimden korkuyordu; sonra da benim çatlak Alman'ın teki olduğumu söyledi. Ama onu daha fazla dinlemedim ve süratle dışarı, soğuk ve yağmurlu geceye çıkıp ümitsiz bir adam gibi karanlık karnallara doğru bağırarak bir gondol aradım. Sonunda bir tane geldi; taşıma ücretini altın olarak istiyordu ama kalbim o kadar ani, acımasız ve akıl almaz bir korkuyla çarpıyordu ki, bir mucizenin bana böyle birdenbire tekrar hatırlattığı mektuptan başka bir şey düşünemiyordum. Meyhaneye vardığımda, mektuptaki satırlara duyduğum özlem beni yiyip bitiren bir ateş gibiydi; arkadaşlarımla sevinçli ve şaşkın bağırışlarına aldırmadan, masalardan birinin tepesine sıçrayarak üzerindeki bardakları şingirdattım, mektubu duvardan kopardım, arkamdan patlayan alaycı kahkahalara ve öfke dolu küfürlere aldırmadan koşarak dışarı çıktım. İlk köşe başında titreyen ellerle mektubu açtım. Bulutlanan gökyüzünden sağanak yağmur yağıyor, rüzgâr elimdeki kâğıdı çekip almaya çalışıyordu. Fakat onu ancak, gözyaşlarıyla dolu gözlerle

her şeyi çözdükten sonra bırakabildim. Çok fazla şey yazılmamıştı: Annem ölüm döşeğindedi ve eve gitmeliydim. Başka zamanlarda yer verilen azar ve suçlamalara hiç girilmemişti. Fakat benim kalbim, kılıcın namlusu anemnin adının tam ortasına vurduğu için derin bir utançla yanıyordu.”

“Bir mucize, herkesin değil ama başına gelenin anlayabileceği açık bir mucize işareti,” diye mırıldandı ressam, hikâyesini anlatan adam duygulanmış bir halde sessizliğe gömülünce. Bir süre yine hiç konuşmadan yan yana yürüdüler. Uzaklardan, tüccarın ihtişamlı evinin ışıkları görünmüştü. Tüccar başını kaldırıp baktığında bunu fark etti ve aceleyle anlatmaya devam etti:

“İzin verirseniz lafı uzatmayayım, o geceyi nasıl bir acı ve pişmanlık dolu bir cinnet halinde geçirdiğimi size hiç anlatmayayım. Sadece şunu söyleyebilirim ki, ertesi sabah kendimi Markus Kilisesi’nin basamaklarında diz çökmüş vaziyette buldum, dua üstüne dua ederek Merzem Ana’ya adak adadım ve ondan, annemi son bir kez görüp ondan özür dilememe izin vermesini diledim. Aynı gün yola çıktım, ümitsizlik ve korku dolu saatler ve günler süren bir yolculuğun sonunda Anvers’e vardım; deli gibi koşarak ümitsizlik içinde annemle babamın yaşadıkları eve gittim. Kapıda annem duruyordu, yaşlanmış ve solgundu ama sağlığı iyiydi. Beni görür görmez sevinçle kollarını açtı ve ben günlerce süren üzüntümden, boşa geçmiş geceler boyunca yaptığım rezilliklerden onun kalbine yaslanıp ağlayarak arındım. O zamandan beri hayatım değişti; neredeyse diyebilirim ki, iyi bir hayat oldu. Sahip olduğum en değerli şeyi, o mektubu, elimin ekmek tutmasını sağlayan o evin temel taşına sardım ve adağımı yerine getirdim. Gelişimin hemen ardından, görmüş olduğunuz sunağı yaptırdım ve onu layığıyla süslemek için elimden gelen çabayı sarf ettim. Fakat

sizin sanatınızı kıymetlendirmeyi bildiğiniz sırlara vâkîf olmadığım ve nasıl Meryem Ana bana mucizesini gösterdiyse ben de ona layık bir resim sunmak istediğim için, Venedik'teki vefalı bir arkadaşşıma mektup yazarak ondan, kalbimin eserini layığıyla tamamlamak üzere bana tanıdığı en usta ressamı göndermesini rica ettim.

Aylar geçti. Bir gün kapıma genç bir adam geldi, buraya gönderiliş amacını söyledi, bana arkadaşşımanın selamını ve mektubunu ilette. Çok yakışıklı ve tuhaf bir biçimde hüznü yüzünü bugün hâlâ hatırladığım İtalyan ressamın, Venedik'teki içki meclisinden gürültücü ve kabadayı arkadaşşımla alakası bile yoktu. Siyah ve uzun kıyafetine, dümdüz bırakılmış saçlarına, gece nöbetçilerinin ve çilecilerin o ruhani solgunluğunu taşıyan yüzüne bakınca insan onu önce ressam değil keşş sanabilirdi. Mektup ise yalnızca olumlu izlenimlerimi güçlendirdi ve ustanın genç oluşuyla ilgili kuşularımı ortadan kaldırdı; arkadaşşımanın yazdığına göre, İtalya'da yaşlı ressamlar prenslerden daha kibirliyidiler; onları dostlarıyla ve kadınlarla, prenslerle ve halkla sarmalandıkları vatanlarından uzaklaştırmak, en cazip teklifle bile zordu. Bu genç ustayı bir tesadüf sonucu seçmişti. Ressamın kararında kendisinin bilmediği bir sebeple İtalya'dan ayrılma isteği, sunulan maddi tekliften daha belirleyici olmuştu, çünkü aslında oralarda da değeri biliniyor ve bu değerin karşılığı ödeniyordu.

Arkadaşşımanın gönderdiği adam sessiz sakin, içine kapanık biriydi. Hayatı hakkında hiçbir şey öğrenemedim; üstü kapalı imalarından tek çıkarabildiğim, hikâyesinde güzel bir kadının verdiği acının payı olduğu, vatanını o kadın yüzünden terk ettiğiydi. Her ne kadar bu konuda kanıtım olmasa da ve böyle bir iş insana Hıristiyanlığa aykırı, sapkınca gelse de, adamın birkaç haftada, model kullanmadan ve yorucu bir hazırlığa girmeden, kafadan yaptığı, sizin de gördüğünüz o resimde bence sevdiği ka-

dının yüzü vardı. Çünkü ne zaman gelsem, onu o sizin de gördüğünüz aynı tatlı yüzü sil baştan yapmayı denerken ya da dalgın dalgın ona bakarken buluyordum. Resim tamamen bittikten sonra, hafifmeşrep bir kadının Meryem Ana olarak resmedilmesinin içten içe bende yarattığı Tanrı'ya saygısızlık korkusuyla ondan ikinci resim için başka bir figür seçmesini istediğimde, ağzını bile açmadı. Ve ertesi gün ona gittiğimde, veda bile etmeden buradan ayrılmış olduğunu gördüm. Sunağı bu resimle süslemek konusunda şüphelerim vardı ama danıştığım papaz bunu hiç tereddüt etmeden onayladı.”

“Ve doğrusunu yapmış oldu,” diye atıldı ressam neredeyse heyecanla. “Çünkü eğer karşımıza çıkan her kadının güzelliğini tasvir edemiyorsak, sevgili kadınıımızın ince güzelliğini tasvir etmeyi nereden bilebiliriz ki? Hepimiz Tanrı'nın yarattığı birer suret değil miyiz ve mükemmel olanı, insanların en kusursuzunu resmetmek için, arada her ne kadar incecik olsa da bir görünmezlik tabakası bulunması gerekmez mi? Bakın! İkinci resmi yaptırmak için seçtiğiniz ben, doğaya bakmadan resim yapamayan, hayal gücüyle yaratma yeteneğine sahip olmayıp eserlerini gerçek olanı zahmetle kopyalamak suretiyle oluşturan zavallılardan biriyim. Meryem Ana'nın ona layık bir resmini yapmak için sevgilimi seçmezdim, çünkü o lekesiz kadını günahkâr bir kadının çehresinden görmek günah olurdu; ama güzelliğin izini arar ve bana Meryem Anamızınkini en çok anımsatan, dinsel rüyalarımdaya gördüğüm çehrenin resmini yapardım. Ve inanın, günahkâr bir insanın yüzü olsa da, siz onu dinsel bir huşu içinde yaparsanız, o yüzün hatlarında arzudan ve günahkârlıktan eser bile kalmaz; dahası, bu olağanüstü saflık büyüğü genellikle fani kadının yüzündeki bir işaret gibi görünür. Ben bu mucizeye defalarca bizzat tanık olmuşumdur.”

“Her ne olursa olsun, neticede size güveniyorum.

Çok şeye göğüs germiş, çok şey yaşamış, olgun bir adam-sınız ve eğer siz bunda bir günah görmüyorsanız...”

“Aksine! Bunu takdire şayan buluyorum; yalnızca Protestanlar ve diğer mezhepçiler Tanrı'nın evinin süslenmesine tepki gösterirler!”

“Haklısınız. Yalnız sizden ricam, resme hemen başlamanız; çünkü bu yerine getirilmemiş adak, üzerimde bir günah gibi yanıyor. İkinci resmi yirmi yıldır unutmuş durumdaydım; fakat geçenlerde, hasta çocuğumun yatağının başında ağlayan eşimin üzüntülü yüzünü görünce kendimi suçlu hissettim ve adağımı yeniledim. Ve biliyorsunuz, bütün doktorların ümidi kesip pes ettikleri o durumda Meryem Ana bir kez daha mucizesini gösterecek oğluma şifa verdi. Rica ediyorum, bu eseri fazla oyalanmadan tamamlayın.”

“Elimden geleni yaparım ama açık konuşmak gerekirse, uzun meslek hayatım boyunca hiçbir eser bana bu kadar zor gelmemişti; bu genç ustanın –ki çalışmaları hakkında daha fazla şey bilmeyi arzu ederdim– resminin yanında benimkinin, bir acemi çaylağın yüzeysel işi gibi görünmemesi için Tanrı'nın eserimin yanında olması şart.”

“O, inayetini hiçbir zaman esirgemez. Sağlıcakla kalın! Ve gönül rahatlığıyla işinize koyulun. Umarım en yakın zamanda evime güzel haberler getirirsiniz.”

Tüccar, kapısının önünde bir kez daha içtenlikle ressamın elini sıktı ve onun, etrafı yıpranmış sivri tepeler ve sarp kayalıklarla çevrili pırl pırl parlayan bir dağ gölü gibi, o sağlıklı ve köşeli Alman yüzünde mavi mavi parlayan gözlerine güven dolu bir bakışla baktı. Ressamın vermek istediği karşılık dilinin ucuna kadar geldi, fakat söyleyeceklerini cesaretle yuttu ve kendisine uzatılan eli sıkıca kavradı. İkisi, samimiyetle uyuşan duygularla birbirlerinden ayrıldılar.

Ressam, işi onu odasına hapsedmediği zaman alış-

kanlığı olduğu üzere liman boyunca yavaş yavaş yürüdü. İçinde çalışma hayatının nabzının hiç ara vermeden attığı bu vahşi, bol renkli manzarayı seviyor, bazen iskele babalarından birine oturup çalışan bir adamın tuhaf bir açıyla eğilmiş vücudunun resmini yapıyor, o zor kısaltma sanatını uygulayarak bir karış yolu çizmeye çalışıyordu. Gemicilerin bağırışları, arabaların gürültüsü ve hep aynı tonda, tutuk gevezeliklerle kıyıya vuran deniz onu rahatsız etmiyordu; kendi içinden gelen, zihninde beliren görüntülerin ışığıyla parlamasa bile, ne kadar sıradan olursa olsun bütün canlılarda bir sanat eserini aydınlatacak o ışığı yakalayabilen bakışlar bahşedilmişti ona. Bu yüzden de daima, en renkli ışıklarla parlayan ve en büyüleyici çeşitliliği sunarak nefes alan hayata karışırdı; gemici milletin arasından ağır adımlarla ve bir şeyler arayan gözlerle geç, kimse de onunla dalga geçmeye cesaret edemezdi, çünkü sahilin içi boş midyeleri ve ufalanmış çakılları toplaması misali bir limanın kendi içine topladığı sürüyle gürültücü, işe yaramaz adam arasında sessiz sakin hareketleri ve yüzünün saygıdeğerliğiyle dikkat çekiyordu.

Fakat bu kez arayışından çabuk vazgeçti. Tüccarın hikâyesi onu derinden etkilemişti, çünkü bu hikâye hafiften kendi kaderine de temas ediyordu ve başka zamanlarda sanatına can veren büyü bugün görevine yenik düşmüştü. Her ne kadar sadece şişko balıkçılar olsalar da, bütün kadın yüzlerinde genç ustanın elinden çıkma Meryem Ana resminin yumuşak ışığı parlıyordu. Derin düşüncelere dalarak pazar günü için süslenmiş alanda bir süre kararsızca dolandı; fakat içindeki istek dolu dürtüye daha fazla direnme zahmetine girmedi ve dolambaçlı, dar sokakların oluşturduğu karanlık ağdan geçerek tekrar kiliseye, mucizevi portredeki sevimli kadına döndü.

Bu görüşmenin üzerinden birkaç hafta geçti; ressam, sunak için yapacağı Meryem Ana resmini bu süre içinde bitireceği konusunda arkadaşına söz vermişti ama el sürülmemiş tuval hâlâ suçlarcasına yaşlı ustaya bakıyordu; usta ise neredeyse tuvalden korkmaya başlamış, onun, kendi ödleğinden kaynaklanan acımasız ihtarlarını ve sessiz suçlamalarını hissetmek zorunda kalmamak için saatlerini sokaklarda geçirmeyi tercih eder olmuştu. Bugüne kadar belki de irdeleyen gözlerle kendi içine bakmasına fırsat vermeyecek kadar yoğun geçmiş, aktif çalışmalarla dolu hayatı, genç ustanın eserini gördüğü anda yön değiştirmişti; gelecek ve geçmiş, içine yalnızca karanlığın ve gölgelerin yığıldığı boş bir ayna gibi birdenbire çatlamış, onu izliyordu. Tırmanışının son aşamasında başını kaldırıp bakan, önce cesaret dolu bir adım atma isteğine ama hemen ardından yanlış yolu seçtiğine dair derin bir korkuya kapılan ve ayağıyla öne doğru o en son ve en kolay hareketi yapacak gücü yitiren bir hayatın izleyicisi olmaktan daha korkunç bir şey yoktu. Hayatı boyunca yüzlerce ve yüzlerce dinî tasvir yapmış olan ressama birdenbire öyle geldi ki, sanki bir insanın yüzüne vakur bir ifade verme kabiliyetini kaybetmişti, hatta vakar Tanrısal varlıklara özgüydü. Birtakım kadınlar bulmuştu; model olarak çehrelerini bir saatliğine satan kadınlar, vücutlarını satan kadınlar, yüzleri içlerindeki saflığın dışa vuran ışıyla aydınlanmış orta sınıf kadınlar ve saf genç kızlar; fakat yakına gelip önünde durduklarında ve ressam ilk darbeyi vurmak üzere fırçayı eline aldığı anda, bu kadınların insani yanlarını hissediyordu. Birinde sarışın, açgözlü bir keyfine düşkünlük görüyor, bir başkasında kendini aşk mücadelelerine verme yolunda şiddetli, zaptedilmiş bir hırs yakalıyor, küçük, parlak genç kız alınlarının arkasındaki boş düzlüğü hissediyor, fahişelerin kaba saba bir adımıyla ya da bir şehvetli kalça kıvrışıyla irkiliyordu. Dün-

ya ve çevresinde gördüğü bütün bu insanlar birdenbire ona son derece can sıkıcı görünmeye başlamıştı: Etrafı, mistik el değmemişlik ve kendini lekesizce başka bir dünyanın hayallerine teslim etmenin verdiği huşu hakkında hiçbir şey bilmeyen arzulu kadınların sere serpe bedenleriyle çevriliyken, ona Tanrısallığın nefesi tükenmiş gibi geliyordu. Kendi çalışmalarının durduğu albümleri açmaya utanıyordu; çünkü öyle bir hisse kapılıyordu ki, sanki Yüce İsa adına şehit olanlar niyetine kaba saba köylüleri, hizmetkârları olarak ise tatsız tutsuz kadınları seçtiği için yeryüzünden uzaklaşır gibi kendinden uzaklaşmış ve günahkâr olmuştu. Bu ruh hali gittikçe ağırlaşıyor, üzerine çöktükçe çöküyordu. Kendini, genç bir rençper olarak babasının kara sabanının arkasından yürürken, sanata kaçmadan çok önce sert çiftçi elleriyle tırmığı kara toprağa daldırırken hatırlıyor, kendi kendine, acaba sarı ekinler ekip çocuklar yetiştirseydim bana göre olmayan sırları ve mucize işaretlerini kaba saba parmaklarla kurcalamaktan daha mı iyi etmiş olurum, diye soruyordu. Bütün hayatı ona ek yerlerinden sallanıyor gibi geliyordu; sanki bu hayat, bir saat içinde yaşadığı kısa bir aydınlanma yüzünden, şimdi rüyalarını sarsan, uyanık dakikalarının azabı ve mutluluğu olan resim tarafından hançerlenerek yükseklere taşınmıştı. Çünkü artık dualarında Meryem Ana'yı o resimdekinden farklı algılaması mümkün olmuyordu; tablodaki figür çok etkileyiciydi ama aynı zamanda, karşısına çıkan bütün dünyevi kadınların güzelliğinden apayrı bir güzelliği vardı, Tanrısal sezgiyle birleşen kadınca huşunun ışığında öylesine nurluydu. Ressamın sevdiği bütün kadın resimleri, hafızanın yanıltıcı alacakaranlığında akararak bu figürün mucizevi kılıfı içine girmişti. Ve ressam ilk kez gerçeğe sadık kalmak yerine kendisini sarsan hayalî resminden yola çıkarak, çocuğu kollarında, hafifçe gülümseyen ve saf mutluluk içinde bir Meryem Ana yap-

maya çalıştığında, fırçayı kullanmak isteyen parmakları, kramp girip tutulmuş gibi güçsüzce aşağı sarktı. Çünkü akım kesilmişti; parmakların, gözün gördüğünü dile getirme işleklığı, kendisinin iç gözüyle sabit bir duvara çizilmişçesine net gördüğü o aydınlık hayal karşısında çaresiz kalmış gibiydi. Gerçeklik kendi zenginliğinin içinden bir köprü sunmadığı sürece hayallerinin en güzelini ve en hakikisini o gerçekliğe taşıma konusunda yetersiz kalacak olmanın acısı, içinde bir ateş gibi yanıyordu. Ve kendi kendine, o endişe dolu soruyu soruyordu: Başına böyle bir şey geldiğine göre kendine hâlâ sanatçı diyebilir miydi, yoksa hayatı boyunca yalnızca, inşaatta taşları yan yana dizen amele gibi renkleri birbirine ekleyen ve güç bela resim yapan bir zanaatkâr mı olmuştu?

Bu tür kendine işkence mahiyetindeki düşünceler onu bir gün olsun rahat bırakmıyor, bomboş tuvalin ve özenle hazırlanmış malzemelerin alaycı sesler gibi peşini bırakmadıkları odasından yaka paça dışarı çıkarıyordu. Birçok kez tüccara sıkıntısını itiraf etmeye niyetlendi; ama dindar olsa bile aynı zamanda hassas ruhlu da olan bu adamın kendisini hiçbir zaman tam olarak anlayamayacağından, bunu kendisinin, başka zaman olsa çok sayıda ve tüm ustalarla amatörlerin alkışlarını toplayacak şekilde yapıp bitireceği böylesi bir esere başlama konusundaki acizliğinden ziyade beceriksizce bir bahane olarak göreceğinden korkuyordu. O nedenle her gün hiç durmadan şaşkın şaşkın sokaklarda doluyor, tesadüf ya da gizli bir büyü onu değişken hayallerinden her seferinde tam da o kilisenin önünde uyandırdığında içten içe korkuyordu; sanki onu bu resme bağlayan şey, görünmeyen bir bağ ya da ruhunu rüyalarında bile yöneten Tanrısal bir güçtü. Bazen, bir eksiklik ya da hata bulup kendisini zorlayan büyüü bozma yönünde gizli bir umuda kapılıyordu; fakat resmin önüne geldiğinde, genç ustanın

eserini kıskançlık içinde, sanat ve zanaatın ölçütleriyle değerlendirmeyi tamamen unutup, resmi, kendisini daha sakin ve aydınlanmış bir ruhla tadını çıkarıp seyredebileceği dünyalara taşımak üzere etrafında dönen kanatlar gibi hissediyordu. Ancak kiliseden çıkıp kendini ve kendi çabalarını hatırladığı zaman o eski acıyı iki misli şiddette duyumsuyordu.

Bir akşamüstü yine aydınlık sokaklarda dolaşırken, kendisine işkence eden endişenin bu kez daha hafif olduğunu hissetti. Güneyden gelen ilkbahar rüzgârı esmeye başlamıştı ve sıcaklığı olmasa bile yaklaşan bir sürü çiçekli bahar gününün aydınlığını içinde taşıyordu. Ressama ilk defa olarak, kendi tasasının dünyanın üzerine serdiği o gri, donuk ışık dağılıyormuş ve o büyük diriliş mucizesinin, gelişini sıradan işaretlerle her haber verişinde olduğu gibi Tanrı'nın inayeti kalbine doluyormuş gibi geldi. Pırıl pırıl bir mart güneşi bütün çatıları ve sokakları tertemiz yıkıyor, flamalar, hafif hafif sallanan gemilerin arasından mavi rengi görünen limanda rengârenk dalgalanıyor, şehrin her zamanki gürültüsü, neşe içinde söylenen bir şarkının uğultusunu andırıyordu. İspanyol atlılardan oluşan bir süvari süratle meydandan geçti; bugün onlara her zamanki gibi düşmanca gözlerle bakılmıyor, silahlarının ve parlayan miğferlerinin ışıklı yansıması sevinç uyandırıyor. Kadınların rüzgârla muzipçe geriye uçuşan beyaz bonelerinin altından, taze ve renkli yüzleri ortaya çıkıyordu; kaldırımdaysa, el ele tutuşup şarkı söyleyerek halka halinde dönen çocukların tahta takunyalarını takırdatarak ettikleri dans bütün hızıyla sürüyordu.

Başka zamanlarda öylesine karanlık olan ve şimdi gittikçe keyiflenen yürüyüşçülerin saptıkları liman sokaklarında da, dökülen bir ışık yağmurunu andıran hafif bir pırıltı titreşiyordu. Güneş, bu öne doğru eğilmiş çatıların arasından parlak yüzünü tam olarak gösteremiyordu;

çünkü çatılar, hiç durmadan gevezelik eden iki ninenin Nuh nebiden kalma boneleri gibi, siyah ve çarpık çurpuk vaziyette, birbirlerine iyice sokulmuştu. Işıklar, tıpkı çocukların o coşkulu dansında birbirini yakalayıp hızla bir oraya bir buraya sallanırken parlayan eller gibi pencereden pencereye yansiyordu. Işığın, akşamın ilk alacakaranlığında dalıp gitmiş bir göz gibi sabit ve hafif kaldığı yerler de vardı. Çünkü aşağıda, sokakta, yıllardır nadiren kar mantosunun altına gizlenen karanlık hiç hareket etmeden duruyordu. Ve orada oturanlar, daimi alacakaranlığın keyifsizliğini ve hüznünü gözlerinde taşıyorlardı; yalnızca ruhu ışık ve aydınlık özlemiyle yanıp tutuşan çocuklar ilkbaharın bu ilk ışığının kendilerini ayartmasına güven içinde izin veriyor, üzerlerinde incecik kıyafetlerle, bilinçsizce, çatıların arasından görünen dar, mavi şeridin ve güneş yuvarlağının altın pırıltılı dansının yarattığı derin mutlulukla, eğri büğrü pis kaldırımda oynuyorlardı.

Ressam herhangi bir yorgunluk hissetmeksizin yürüdü, yürüdü. Sanki ona da gizli bir sevinç ihsan edilmişti; sanki güneşin her sıradan ışığı, Tanrı'nın inayetinin, kendi kalbine giden parlak ışığıydı. Tam bir yumuşaklık ve sakinlikle parlayan yüzündeki bütün acılık silinmişti; öyle ki, oyun oynayan çocuklar şaşkın şaşkın başlarını kaldırıp baktılar ve ürkekçe selam verdiler, çünkü onu papaz sanmışlardı. Varacağı yeri ve sonunu düşünmeksizin yürüdü, yürüdü; çünkü nasıl ki yaşlı, dalları çıtırdayan ağaçlarda çiçekler, tutunan kabuğa yalvararak vurur ve o da çiçeklerin taze gücünün ışığa doğru fışkırmasına izin verirse, onun uzuvlarını da yeni ilkbahar enerjisi zorluyordu. Adımları, bir delikanlınıninkiler gibi neşeli ve hafifti; yol saatlerdir sürse de, kendini gittikçe daha taze ve canlı hissediyor, hızlı ve rahat bir tempoyla mesafele-ri çabucak geride bırakıyordu.

Birdenbire taş kesilmiş gibi durdu ve ani bir ışığın ya

da ürkütücü ve inanılmaz bir olayın yaraladığı biri gibi, eliyle gözlerini korumak istercesine kapattı. Başını kaldırıp bir pencerenin üzerinde parlayan güneş ışığına bakınca geri yansıyan olanca ışığı acıyla gözlerinde hissetmişti ama o mor ve altın rengi pusun içinden tuhaf bir görüntü, belli belirsiz erguvan rengi perdenin üzerinde mucize kabilinden hayalî bir resim belirdi: Genç ustanın Meryem Anası, dalgın dalgın ve hafif bir acıyla arkasına yaslanmıştı; tıpkı o resimdeki gibi. Ressam tepeden tırnağa ürperdi; içinde, dehşet verici bir hayal kırıklığı korkusuyla, Meryem Ana'nın mucizevi görüntüsünün bir rüyanın karanlığında değil, güpegündüz görüldüğü bir seçilmişin o saadette titreyen sarhoşluğu birleşmişti; birçok kişinin şahit olduğu ama pek azının gerçekten fark edebildiği bir mucizeydi bu. Bakışlarını tekrar kaldırma-ya cesaret edemedi; çünkü kendini, hızla aşağı inen mutsuzluk verici nihai hüküm anını titreyen omuzlarında taşıyabilecek kadar güçlü hissetmiyordu, çünkü bu bir saniyenin, hayatını korkak kalbinin çektirdiği feci eziyetten çok daha vahşi bir biçimde ezmesinden çekiniyordu. Kalp atışları yavaşlayıp şiddeti azaldığında ve artık o çekiç darbelerini acı verecek şekilde boğazında hissetmez olduğunda kendini topladı ve yavaş yavaş, gözlerine siper ettiği titrek elinin altından, çerçevesinin içinde o etkileyici resmi görmüş olduğu pencereye baktı.

Yanılmıştı. Genç ustanın Meryem Ana resmindeki genç kız değildi bu. Fakat yukarı kalkmış olan el, bu yüzden cesaretini kaybederek aşağı inmedi. Çünkü gördüğü şey de ona bir mucize gibi gelmişti; ama mucizelerin gerçekleştiği anın parlak ışığında beliren Tanrı vergisi görüntüden çok daha tatlı, yumuşak ve insaniydi. Düşünceli bir biçimde pencerenin ışık vuran korkuluğundan eğilmiş olan genç kızla o sunak resmi arasında olsa olsa uzaktan, zayıf bir benzerlik vardı: Onun yüzü de siyah

HAYATIN MUCİZELERİ,
STEFAN ZWEIG'İN BİRİNCİ DÜNYA
SAVAŞI ÖNCESİNDEN İKİNCİ DÜNYA
SAVAŞI SONRASINA KADAR
YAYIMLANMIŞ ÖYKÜLERİNİ BİR ARAYA
GETİREN BİR SEÇKİ. PSİKOLOJİK
ÇÖZÜMLEMELERLE DERİNLEŞEN BU
ÖYKÜLERDE ZWEIG, TUHAF
YAZGILARIN SAVURDUĞU İNSANLARIN
İZİNİ SÜRÜYOR. SAVAŞ KARŞITLARININ
VE KURBANLARININ, HAYATIN BASKISI
ALTINDA EZİLENLERİN, HER DAİM
AZINLIKTA KALANLARIN, BEKLENMEDİK
TUTKULARIN TUTSAĞI OLANLARIN,
KAPANA KISILAN RUHLARIN ÖYKÜLERİ
BUNLAR. HAYATIN MUCİZELERİ,
STEFAN ZWEIG'İN KALEMİNDE, HER
BİRİ TEK TEK KENDİ DÖNEMİNİN
RUHUNU KISKIVRAK YAKALAYAN
ÖYKÜLERLE, İNSAN RUHUNUN DİPSİZ
DERİNLİKLERİNİ MESKEN TUTAN BİR
RETROSPEKTİF.

#öykü #acı #merhamet #fedakarlık #evlatlık #azınlık #sanat
#ölüm #eskiavrupa

